

JŪRATĖ PETRIKAITĖ

Kun. dr. prof. Pauliaus Rabikausko SJ susirašinėjimas su lietuvių muzikais (1978–1992)

Romoje gyvenusio ir dirbusio Popiežiškojo Grigaliaus universiteto profesoriaus, daktaro, kunigo Pauliaus Rabikausko SJ (1920–1998) epistolinis palikimas saugomas Vilniaus jėzuitų namuose esančiame Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provincijos archyve. Į čia Rabikausko asmeninis archyvas pateko po jo mirties 1998 m. Šiuo metu gausi Rabikausko korespondencija yra sutvarkyta: parengtas apyrašas, laišškai susisteminti ir sudėti į bylas.

Rabikauskas savo korespondenciją tvarkė rūpestingai. Asmeninius laiškus rašė rašomąja mašinėle, naudojo kalnę, o svarbiausia – pasilikdavo savo laiško, rašyto ir išsiųsto adresatui, antrąjį egzempliorių. Tikėtina, kad gautą atsakymą padėdavo prie savo rašyto ir adresatui išsiųsto laiško antrojo egzemplioriaus. Taip į Vilnių buvo atvežti ir pateko į Rabikausko fondą jam rašiusių asmenų laišškai ir jiems rašytų Rabikausko laiškų antrieji egzemplioriai.

Peržiūrėjus išlikusius Rabikausko laiškus, rašytus įvairiems asmenims, matyti, kad Rabikauskas susirašinėjo ir su lietuvių muzikais: Lietuvos senosios muzikos tyrinėtojais muzikologais Vytautu Povilu Jurkštu (1928–1992) ir Jūrate Trilupaitiene, choro dirigente ir pedagoge Violeta Savickaite.

Rabikausko fonde yra 20 laiškų, jo rašytų minėtiems lietuvių muzikams, ir 55 laišškai, lietuvių muzikų rašyti Rabikauskui: 54 laišškai – Jurkšto, vienas – Trilupaitienės. Yra išlikęs ir kvietimas dalyvauti Lietuvos kultūros kongrese

1990 m. gegužės 19–20 d.¹, ir Rabikausko atsakymas į šį kvietimą, adresuotas Lietuvos kultūros ministrui Dainiui Trinkūnui². Tarp Rabikauskui adresuotų laiškų yra 1991 m. lapkričio 7 d. Lietuvos konservatorijos vargonų ir klavesino katedros vedėjo prof. Leopoldo Digrio rašytas laiškas Šv. Kazimiero bažnyčios rektoriui, kuriame prašoma Katalikų Bažnyčios organizacijų materialinės paramos Šv. Kazimiero bažnyčios vargonininkės Irenos Budrienės ir konservatorijos vargonų katedros dėstytojų Jarūnės Barkauskaitės ir Virginijos Survilaitės (arba Renatos Marcinkutės) stažuotėms Romoje. Šis laiškas greičiausiai buvo persiųstas arba perduotas Rabikauskui³.

Su Savickaite ir Trilupaitiene 1989 m. buvo susirašinėta bažnytinės muzikos kūrinių ir jėzuitų muzikinės veiklos Lietuvoje klausimais. Laiške Vilniaus arkikatedros jaunimo mišraus choro meno vadovei ir dirigentei Savickaitei aptariamos išsiųstos knygos *Graduale simplex* ir *Jubilate Deo*⁴. Trilupaitienei adresuotame laiške rašoma dėl gaidų iš senosios Lietuvos jėzuitų provincijos, pateikiami pasiūlymai dėl jų paieškos Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje, argumentuotai atsakoma dėl muzikos jėzuitų vienuolijoje. Rabikauskas laiške atkreipia dėmesį į jėzuitų nuostatą muzikos atžvilgiu:

[...] jėzuitai, kaip sakoma jų vienuolijos nuostatuose (*Constitutiones*, pars VI, cap. III, n. 4), buvo įpareigojami nesinaudoti choru nei mišiose, nei mišparuose ar kitose pamaldose: „non utentur Nostri choro ad horas canonicas, vel Missas et alia officia decantanda“ (*Constit.*, nurodytoje vietoje), ir pridėdama, kad norintieji iš žmonių savo pamaldumui klausyti panašių giedojimų, jų ras pakankamai kitur, t. y. kitose bažnyčiose. Kitoje vietoje (*Constit.*, pars III, cap. I, n. 14, M) draudžiama laikyti namuose muzikos instrumentus. Todėl nėra ko laukti, kad patys jėzuitai būtų specialiai lavinęsi muzikoje ar stengęsi pasižymėti josios kūryboje. Žinoma, pastoraciniai tikslai vertė tam daryti išimčių; todėl vienas kitas ir iš pačių jėzuitų praktikavo muziką arba net ją komponavo, – aišku, tiktai religinę muziką. Bet apie

¹ Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provincijos archyvas (toliau – LLJPA), t. Pauliaus Rabikausko fondas (toliau – P. Rb.) 27, l. 14.

² Pauliaus Rabikausko laiškas Dainiui Trinkūnui, 1990 m. balandžio 18 d., LLJPA, P. Rb. 27, l. 20.

³ Leopoldo Digrio laiškas Šv. Kazimiero bažnyčios rektoriui, 1991 m. lapkričio 7 d., LLJPA, P. Rb. 25, l. 28, 29.

⁴ Pauliaus Rabikausko laiškas Violetai Savickaitei, 1989 m. balandžio 23 d., LLJPA, P. Rb. 32, l. 22.

tai, rašydami į Romą, daug neminėdavo. Yra kartais žinučių apie vargonų įrengimą bažnyčiose arba jų remontus. Tačiau muzikinių veikalų arba atskirų leidinių su gaidomis čia, vienuolijos centriniame archyve, iš Lietuvos neteko užtikti.⁵

Iš lietuvių muzikų daugiausia Rabikauskas susirašinėjo su Jurkštu. Susirašinėjimas prasidėjo po to, kai 1977 m. leidykla „Vaga“ išleido Jurkšto parengtą knygą – Žygimanto Liauksmino *Ars et praxis musica*. Po šios knygos pasirodymo 1978 m. Rabikauskas parašė pirmąjį laišką Jurkštui⁶, kurį jam perdavė „Vagos“ leidykla. Taip prasidėjęs Rabikausko ir Jurkšto susirašinėjimas tęsėsi iki pat Jurkšto mirties (Jurkštas mirė 1992 m. balandžio 21 d. Venecijoje.)

Aplinkybės susiklostė taip, kad susirašinėjimo iniciatoriumi tapo Rabikauskas. Bet vėliau įvykiai pakrypo kita linkme ir iniciatyvą į savo rankas perėmė Jurkštas. Jis kreipdavosi į Rabikauską įvairiais muzikos klausimais, vienas jų – muzikinė kazimieriada. Buvo kreiptasi ir dėl muziką kūrusių jėzuitų Vilniaus akademijos profesoriaus Martyno Krecmerio (Martinus Kretzmer, 1631–1696), Jono Branto (Jan Brandt, 1554–1602) ir Simon Berento (Simon Berendt, 1585–1649), rašytojo, muziko Vilhelmo Bukcijaus (Guilielmus Buccius, 1585–1643), liutnininko Mykolo Angelo Galilėjaus (Michelangelo Galilei, 1575–1631) ir kt. Jurkštas prašydavo patikslinti jų gyvenimo ir kūrybos faktus ir įvairius kitus muzikos istorijos klausimus.

Rabikauskas, turėdamas galimybę naudotis Jėzaus Draugijos Romos archyvo dokumentais ir Vatikano bibliotekos rankraščiais, siūsdavo dokumentų išrašus, nurodydavo leidinius, kuriuose buvo gvildenami senosios Lietuvos muzikinės kultūros istorijos klausimai. Tuo Rabikauskas neapsiribojo. Dėl Jurkštui reikalingos mokslinės literatūros ir iliustracinės medžiagos apie operų libretistą Virgilio Puccitelli (1599–1654) jis kreipėsi ir į San Severino Markės miestelio administraciją ir merą, norėdamas padėti Jurkštui, rengusiam knygos *Lietuvos muzikinės kultūros istorijos bruožai* tekstą⁷.

⁵ Pauliaus Rabikausko laiškas Jūratei Trilupaitienei, 1989 m. lapkričio 23 d., LLJPA, P. Rb. 32, l. 32.

⁶ Pauliaus Rabikausko laiškas Vytautui Povilui Jurkštui, 1978 m. sausio 9 d., LLJPA, P. Rb. 25, l. 52–56.

⁷ Pauliaus Rabikausko laiškai: San Severino Markės miestelio administracijai, 1983 m. kovo 14 d. LLJPA, P. Rb. 22, l. 59; San Severino Markės miestelio merui Adriano Vissani, 1983 m. balandžio 26 d., LLJPA, P. Rb. 22, l. 61.

Rabikausko teikiama pagalba siunčiant medžiagą, taip reikalingą Jurkšto moksliniam darbui, neliko be atgarsio. Jurkštas spaudoje pareiškė padėką Rabikauskui už panaudotas ARSI [Jėzaus Draugijos Romos archyvo – J. P.] dokumentų ištraukas⁸. Po Rabikausko viešnagės Lietuvoje Jurkštas paskelbė straipsnį apie jį⁹.

Iš Rabikausko Jurkštui rašytų laiškų išskirtini susijusieji su Liauksminu, Krecmeriu, Berentu, Brantu, Bukcijumi, Puccitelli ir kai kurie kiti. Jurkšto ir Rabikausko korespondencija apskritai buvo aptarta Lietuvos muzikos ir teatro akademijos 75-mečiui skirtoje konferencijoje, o Rabikausko laišakai apie Jurkšto parengtą Liauksmino knygą *Ars et praxis musica* paskelbti konferencijos pranešimų ir straipsnių leidinyje¹⁰. Tuomet, 2008 m., rengdama pranešimą kreipiausi į Lietuvos nacionalinį muziejų, į kurį pateko Jurkšto sukaupta medalių ir ženklelių kolekcija, laišakai, natos ir kt. Bet tuo metu Jurkšto rinkinys dar nebuvo sutvarkytas.

Šį kartą, tikėdamasi rasti Jurkštui rašytų Rabikausko laiškų originalus, pakartotinai kreipiausi į Lietuvos nacionalinį muziejų, taip pat į kelis privačius asmenis, tačiau originalai nebuvo rasti. Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provincijos archyve esantis Rabikausko fondas naujais dokumentais per tą laiką nepasipildė. Tad klausimas, kur yra Rabikausko rašytų laiškų Jurkštui originalai, lieka neatsakytas.

Rabikausko laišakai Jurkštui dėl išrašų iš archyvinių dokumentų, gausios faktinės medžiagos, patikslinimų, nuorodų į įvairius leidinius gausos galėtų būti paskelbti atskiru leidiniu.

⁸ Vytautas Povilas Jurkštas, „Kompozitorius Simonas Berentas“, *Aušra*, 1981, Nr. 2, p. 28.

⁹ Idem, „Lietuvis istorikas iš Romos“, *Katalikų pasaulis*, 1991, Nr. 4, p. 9.

¹⁰ Jūratė Petrikaitė, „Muzikologo Vytauto Povilo Jurkšto ir profesoriaus dr. kun. Pauliaus Rabikausko SJ susirašinėjimas mokslo klausimais“, in: *LMTA 75-metis: meno kūrybos, mokslo ir pedagogikos raida: Mokslinės konferencijos, įvykusios 2008 m. balandžio 11 d., pranešimai ir moksliniai straipsniai*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2008, p. 86–101.

Skelbiami Pauliaus Rabikausko laišakai Vytautui Povilui Jurkštui ir jų papildymai. Rengiant publikaciją Rabikausko laiškuose ištaisytos akivaizdžios rašybos, skyrybos ir korektūros klaidos, suvienodinta archyvinė nuorodų rašyba. Išsaugomos vartojamos specifinės žodžių formos, didžiosios raidės. Įterpiniai žymimi laužtiniuose skliausteliuose.

Kadangi neišliko Rabikausko laiško (LLJPA, P. Rb. 22, l. 43–43a) priedai, papildomai skelbiamas laiške minimas Simono Berento nekrologas. Taip pat skelbiamas Vilhelmo Bukcijaus nekrologas. Laiškų publikavimo klausimais konsultavo, Berento ir Bukcijaus nekrologus parengė doc. dr. Liudas Jovaiša.

Už atsiųstas ARSI dokumentų kopijas ir galimybę juos skelbti dėkojame dr. Robertui Danielukui SJ.

PAULIAUS RABIKAUSKO LAIŠKAS

VYTAUTUI POVILUI JURKŠTUI, LLJPA, P. RB. 22, L. 2–7.

Roma, 1978 m. gegužės 1 d.

Mielasis Muzikos Istorike,

Jūsų laiškas, rašytas š. m. kovo 14 d., mane pasiekė tikrai balandžio 21 d. Tuojau pat, pirmadienį (IV.24), Jums pasiunčiau pageidauto prof. Ivinskio straipsnio kopiją. Dėl kitų laiške minėtų dalykų norėjau kai ką patikrinti archyve, todėl tikrai dabar tegalėjau, – kai ir čia laisva diena, – sėsti ir savo turimus davinčius surašyti.

Apie Martyną Krecmerį [pagal šaltinius taip reikėtų lietuvininti jo pavardę, o ne iš sulenkinto „Kreczmer“] surašiau visas čia esančiuose kataloguose užtinkamas žinias. Nekartojau kiekvieną sykį „Martinus“, kuris niekuomet nesikeičia; pavardė visuomet tokia, kokią ją radau toje vietoje parašytą, ir kas po pavardės seka, mano tiksliai „ad verbum“ perrašyta. Nenurodžiau kiekvieną kartą rankraščio lapo; manau, kad ir taip tikėsite. Kai kas liečia jo eitas pareigas vienuolyne, kur gyveno, – tie katalogai juk ne akademiniai sąrašai, o žinios apie atskirose vietovėse gyvenančius ordino narius. Ne viskas atitinka tai, ką randame R. Plečkaičio veikale (psl. 439–440) apie M. Krecmerį¹¹. Pedagoginėje

¹¹ Žr. Romanas Plečkaitis, *Feodalizmo laikotarpio filosofija Lietuvoje: Filosofija Lietuvos mokyklose XVI–XVIII amžiais I–II dalis*, Vilnius: Mintis, 1975.

seminarijoje mokėsi ne Vilniuje, o Nesvyžiuje (1652–1653). Filosofiją pradėjo (ar turėjo pradėti) 1653 m. Polocko kolegijoje. Kadangi iš ten visi turėjo bėgti [reikėtų rasti žinių, kada kariuomenė užėmė Polocką], turbūt jis persikėlė tęsti filosofijos į Vilnių. Ar Karaliaučiuje dėstė, sunku pasakyti. 1655 m. vasarą M. Krecmeris turėjo bėgti iš Vilniaus tebaigęs dvejus metus filosofijos. Jam reikėjo studijuoti dar trečiuosius metus. Karaliaučiuje tuomet jėzuitai mokyklos neturėjo. Universitete dėstyti kaip jėzuitas negalėjo. Apie jo buvimą užsieniuose iš viso neturiu tikslų žinių. Gal kas nors išlikę Lenkijoje? 1663 m. grįžo ne į Lietuvą, o dar pasidarbavo porą metų Lenkijoje. Po to (nuo 1665 m.) R. Plečkaičio žinios maždaug atitinka šaltinius. Tiktai R. Plečkaitis nepamini, kad jau 1685–1686 mokslo metais M. Krecmeris buvo Akademijos vicekancleriu (tai yra tas pats kaip „Praef. Superiorum Scholarum“) ir dėstė kanonų teisę. Žinoma, galėtų būti, kad jis iš tikrųjų į Vilnių neatvyko. Kai buvo rašomas katalogas (rudeni, rugsėjo–spalio mėn.), jis galėjo būti numatytas Vilniaus akademijai, bet tikrovėje dėl kokių nors priežasčių galėjo likti Varšuvoje. Čia ir yra šių katalogų silpnybė, – jie teikia žinias apie asmenų padėtį mokslų metų pradžioje. Didžiausia dauguma asmenų lieka toje pačioje vietoje per visus mokslo metus, – pasikeitimai įvykdavo vasarą. Tačiau tam tikras procentas atvejų, kur tekdavo keisti pareigas (kam nors susirgus, mirus ir pan.), pasitaikydavo ir mokslo metų bėgyje: jau prieš Kalėdas ar Naujųjų metų pradžioje ir t. t. Apie tai katalogai nieko nesako. Visa tai reikia nepamiršti naudojant katalogų teikiamas žinias. Pridedu tiksliai nurašęs M. Krecmerio nekrologą ir paskutinį kartą, prieš jam mirštant, į Romą atsiųstas žinias apie jo asmenį. Tie, taip vadinami trimečiai katalogai (Catalogus triennalis) būdavo sudaromi dažniausiai pavasarį kas treji metai (bet yra ir išimčių). Dėl to jie atspindi padėtį mokslų metų pabaigoje, – šiuo atveju 1692/93 m. metų. Skaičiai, nurodą, kiek metų ėjo tas ar kitas pareigas, ne visuomet yra tikslūs. Juos patiekdavo pats asmuo, kuris, ypačiai ilgiau pagyvenęs, ne visuomet pajėgdavo tiksliai suskaičiuoti ar viską iki smulkmenų prisiminti. Todėl tokiais atvejais svarbesni yra aukščiau minėtieji metiniai katalogai. Kitų šaltinių kaip ir nėra. Iš Lietuvos tais metais, kaip ir aplamai iš viso to laikotarpio, siųstų laiškų archyvas neturi.

Dėl „senosios Lietuvos muzikavimo faktų“, deja, neturiu daug ko pasakyti. Jėzuitai specialiai muzika neužsiiminėjo. Todėl apie tai nėra apstu žinių jų pranešimuose. Antra vertus, prie kiekvienos didesnės kolegijos būdavo išlai-

komas veltui tam tikras skaičius mokinių, iš kurių būdavo parenkami choristai bei orkestrantai. Bažnyčiose būdavo iškilmių, reikėjo ir vargonininkų, kuriais galėjo būti ne jėzuitai, bet pigiau ir patogiau, jei vargoninkaudavo kas nors iš jėzuitų. Pvz., „Diarium Collegii Vilmensis, 1710–1723“, kurio originalas yra Vilniuje, dažnai mini giedotas iškilmingas mišias („Sacrum cantatum“), kartais pažymima, kad dalyvavo „muzikai“, ypačiai tokiose šventėse, kaip Angelų Sargų (X.2) arba šv. Kotrynos (XI.25) ir pan. Kartais ir kataloguose nurodoma prie pavardės, kad buvo „Praefectus Musicae“. Tai gan dažnai pasitaiko Vilniaus profesų namuose (prie Šv. Kazimiero bažnyčios) ir taip pat Vilniaus kolegijoje (t. y. akademijoje).

Štai keli pavyzdžiai: Vilniaus profesų namuose

P. Laurentius KOWALSKI,	...	„Praefectus Musicae“	1666–1684 metais
P. Ioannes FILIPOWICZ,	...	„Praefectus Musices“	1687–1688 “
P. Ioannes SREDZINSKI,	...	„Praefectus Musicae“	1689–1690 “
P. Iosephus CYANOWICZ,	...	„Praefectus Musicae“	1693–1695 “
P. Michael LUKOWICZ,	...	„Praefectus Musices“	1695–1696 “
P. Ioannes PIOTROWSKI,	...	„Musices Praefectus“	1696–1697 “
P. Stephanus KOSTROWSKI,	...	„Praefectus Musices“	1700–1701 “
C. Michael Baltowicz,	...	„Praefectus Chori“	1706–1707 “
“ “ “		„Socius Praefecti Musicae“	1707–1708 “
“ “ “		„Praefectus Musicae“	1708–1709 “
“ “ “		„Socius Praefecti Musicae“	1709–1710 “
“ “ “		„Praefectus Musicae“	1710–1714 “
P. Valentinus FORNALSKI,	...	„Praefectus Musices“	1707–1708 “
P. Ioannes JUTZ,	...	„Praefectus Musicae“	1709–1710 “
C. Antonius WIDOMSKI,	...	„Director Chori“	1714–1716 “
C. Adamus BILEWICZ,	...	„Praeses Chori“	1719–1720 “
C. Iosephus ULSKI,	...	„Praefectus Musicae“	1731–1737 “

Vilniaus akademijoje

P. Michael RADAU,	...	„Praefectus Chori“	1644–1646 metais
P. Ioannes FILIPOWICZ,	...	„Professor Musices“	1697–1698 “
P. Ioannes MIKUCKI,	...	„Professor Musices“	1698–1699 “
P. Samuel IWASZKIEWICZ,	...	„Praefectus Musicae“	1700–1701 “
P. Laurentius SKRZETUSKI,	...	„Praefectus Musicae“	1701–1703 “
C. Procopius SIEMIONOWICZ,		„Praeses Musices“	1714–1717 “
“ “ “		„Praefectus Musices et Chori“	1719–1720 “
C. Paulus GRABOWIECKI,		„Praefectus Artis Organifactoriae“	1729–1733 “

[tačiau užsiėmimo pavadinimas įvairuoja: „Praef. Artis Organar(iae)“ – 1730/31; „Praef. Organ(ariae)“ – 1731/32; „Praef. Artis Organif(icae) et Chori Nocitia.“ [sic! lege: Novitiatus“] – 1732/33]

C. Paulus PUZYNOWICZ, „Socius Praefecti Artis Organifactoriae“

1729–1733 [ir čia pavadinimai įvairuoja: „Socius Praef. Organoru(m)“ – 1730/31; „Soc. Praef. Artis Organ(ariae)“ – 1731/32; „Soc. Praef. Artis Organif(icae) et Organarius Novitiatus“ – 1732/33].

C. Paulus PUZYNOWICZ, ... Praefectus Chori“ 1735–1736 metais

Vilniaus noviciate (Domus 1^{ae} et 2^{ae} Probationis)

C. Paulus GRABOWIECKI,	...	„Organar(ius)“	1724–1725
C. Michael JUCHNOWICZ,	...	„Praefectus Chori“	1747–1753
C. Antonius DROZDOWSKI,	...	„Praefectus Chori“	1753–1754
C. Simon DROZDOWSKI,	...	„Praefectus Chori“	1754–1755

Vilniaus terciate (Domus 3^{tiae} Probationis)

C. Paulus GRABOWIECKI,	„Organarius, Praefectus Chori“	1739–1741 metais
“ “ “	„Praefectus Chori“	1741–1745 “
C. Antonius KRUPSKI,	„Praefectus Chori“	1745–1747 “
C. Ioannes WOLLOSOWICZ,	„Praefectus Chori“	1747–1755 “

Gardino kolegijoje

P. Ioannes FILIPOWICZ,

„Praefectus Musices“

1698–1699 metais

Tai tokios šiuo metu užtiktos, kadaisė pasižymėtos iš lietuvių jėzuitų katalogų žinutės. Vilniuje esančių jėzuitų įstaigų atžvilgiu jos yra maždaug pilnos, t. y. kuriais metais čia nieko nepažymėta, ir kataloguose nieko nėra (žinoma, turint galvoje, kad kartais pačių katalogų čia nėra; ypačiai didesni tarpai be katalogų yra 1579–1591, 1606–1609, 1639–1641, 1650–1652, 1654–1663, 1755–1771; – ir keleta tarpų, kur trūksta tiktai vienerių metų katalogo).

Įdomu, kad iki maždaug 1700 metų „muzikos prefektais“ būdavo kunigai [sąrašė „P.“ = Pater, t. y. kunigas; „C.“ = Coadiutor, t. y. brolis, neėjęs aukštesnių mokslų], pirmąjį XVIII a. dešimtmetį dar svyruojama, po to – tiktai broliai užsiimdavo muzika.

Ką reišė konkrečiai „Praefectus Musices“, negaliu pasakyti. Deja, ne visų čia turime nekrologus. Kai kuriuose turimuose nekrologuose visai neužsiminama apie muziką (pvz., P. M. Radau, P. J. Mikucki, P. L. Skrzetuski, C. A. Widomski, C. P. Siemionowicz, C. M. Juchnowicz, C. M. Baltowicz). Nekrologus rašydavo ten, kur kas mirdavo, ir tų namų viršininkui gal nė neateidavo į galvą, kad mirusis kur kitur yra darbavęsis muzikos srityje. Pvz., P. Ioannes MIKUCKI, kuris pagal katalogą 1698/99 m. metais buvo Vilniaus akademijoje muzikos profesorius, nuo 1699 m. rudens darbavosi Oršos kolegijoje ir ten mirė 1703.V.14. (buvo gimęs 1663.X., įstojęs į jėzuitus 1683.VII.25). Nė žodžio apie jo muzikinę veiklą jo nekrologe. Apie kai kuriuos brolius kartais trimetiniame kataloge pažymėta „Scit artem musicam“. (Pvz., C. M. Juchnowicz, C. A. Krupski, C. P. Puzynowicz, C. P. Grabowiecki, C. J. Ulski.) Dabar apie vieną kitą asmenį atskirai.

P. Laurentius KOWALSKI (mirė 1684.I.25 „in Domo Professa Vilnensi Casimiriana Societatis Iesu“). Štai ištrauka iš jo nekrologo (ARSI, Lith. 61, pag. 729–730):

„P. Laurentius Kowalski, Rhutenus, annorum 67. Ingressus est Societatem Praesbyter, Artium et Philosophiae Magister. Tandem in Religione Coadiutor Spiritualis factus, non segnem Operarium tam tempore pestis anno uno quam extra annis decem et amplius egit. Omnibus gratus, nulli molestus, silentii tenax, cubiculi

amans, Deo familiaris [...] Zelose promovebat decorem Domus Dei, et ideo propriâ cura, attamen non absque summo labore ac industria, emendicatis eleemosynis, cum facultate Superiorum in Domo Professa Vilnensi, erexit organum satis magnificentum, sumptu 12 M(illium) [nepasakyta ko; turbūt „florenorum“], cum ibi post exustum a Moscho templum, valde exiguum invenerit instrumentum organicum. Perfectio vero huius operis vel maxime constantiae eius adscribitur, nam etsi fuerit a uno a nostris per triennium impeditus, tamen hoc elapso, suae intentioni efficaciter satisfacit. Idem Pater promovit, singulari musica, Sacrum feriis sextis, in quo Litaniae de S. Xaverio decantantur, et nunc haec devotio frequens, quoad populi concursum, continuatur. Egit satis alacrem et laboriosum Praefectum Musicae, imo ipsum Musicum, in hac Domo continuis annis 20, tandem incidens in morbum et laborare et vivere desiit, ibidem Anno 1684, 25 Ianuarii, aetatis suae habens annos 65, Societatis 28.“ [Amžiaus metai, nurodyti pradžioje ir gale, nesutinka. Kai jis įstojo į ordiną, 1655.V.30 d., tų metų kataloge (Cat. I) nurodoma jį esant 35 m. amžiaus; 1681 m. panašiam kataloge – 64 m. amžiaus. Ir žinok, žmogus, kada jis gimęs! Pastebėtina, jog jo rūpesčiu šv. Kazimiero bažnyčioje įtaisyti vargonai už 12.000 [auksinų]! 1658/59 jis buvo Lomžos kolegijoje „Minister“, t. y. rūpinosi kasdieniniais namų reikalais, 1659–1661 – Kražiuose „Procurator pagorum“, 1661–1663 – ten pat „Prof. Grammatices, Praefectus templi“, o nuo 1663 metų iki mirties išbuvo Vilniuje, prie Šv. Kazimiero bažnyčios. Be muzikos prefekto pareigų jis būdavo dar „Procurator eleemosynarum“ arba „Operarius“.]

Apie P. Ioannes FILIPOWICZ irgi gal būtų nekrologe kas nors iš jo muzikinės veiklos, nes jis pakartotinai (Vilniaus Profesų namuose ir Gardino kolegijoje) minimas kaip muzikos prefektas, o Akademijoje vienerius metus net kaip muzikos profesorius, – tiktai jo nekrologas čia neišlikęs. Gal yra kas nors Vilniaus archyvuose likusiuose šaltiniuose? Arba gal J. Pošakovskio „Vitaetae...“ rinkinyje? Trimečiuose kataloguose nurodoma, kad jis „Litanus. Natus 1654.X.6“, į ordiną įstojęs 1676.VIII.29. Mirė Gardino kolegijos nuosavybėje „Lahisini“, 1702.VIII.17 (kitoje vietoje rašoma: VIII.30 d.).

Taip pat ir apie abu vargonų dirbėjus, meistrą ir jo padėjėją, C. Paulus GRABOWIECKI ir C. Paulus PUZYNOWICZ, čia nėra nekrologų. Gal tuose pačiuose šaltiniuose ten susirastų? Kad jie ne tik vargonavo, bet ir vargonus statė, atrodo neabejotinai sako pats terminas „Praefectus artis organifact(oriae)“. Kitų žinių neturėdamas, paminėsiu bent keletą jų biografinių davinių. C. Paulus

Grabowiecki, „Ruthenus, Natus 1699.I.25“ (kitoje vietoje nurodoma: „Natus 1701.I.25“). Į ordiną įstojo 1722.VIII.10. Iki 1725 metų buvo Vilniaus naujokyno namuose, nuo 1726 m. iki 1733 m. darbuojasi Vilniaus akademijoje, po to jį randame Naugarduko kolegijoje (1733–1739), Vilniaus terciate (1739–1745), Slanimo rezidencijoje (1745–1746), Pultusko kolegijoje (1746–1747), Varšuvos Profesų namuose (1747–1749), Žadiškių kolegijoje (1749–1752), Bobrujsko rezidencijoje (1752–1753), Slanimo rezidencijoje (1753–1755). 1757 m. jis – Polocko kolegijoje, ir apie jį sakoma: „Nunc agit Organarium anno 24°“. C. Paulus Puzynowicz, „Ruthenus, Natus 1708.VI.24“ (kitoje vietoje: „Natus 1709.II.13“). Į ordiną įstojo 1727.X.8. Iki 1729 m. buvo novice, 1729–1736 darbavosi Vilniaus akademijoje, po to jį randame Mintaujos rezidencijoje (1736–1738), Polocko kolegijoje (1738–1742), Vitebsko kolegijoje (1742–1749), Minsko kolegijoje (1749–1752), Vilniaus Profesų namuose (nuo 1752). Ten jis tebėra 1757 m., ir apie jį sakoma: „Agit Socium Praesidum Bursae anno 28vo“. Bursoje arba neturtingųjų mokinių bendrabutyje gyvendavo taip vadinami ‘muzikai’; matyt, P. Puzinavičius juos ne tik prižiūrėdavo, bet ir mokydavo muzikos.

Dar verta prisiminti C. Iosephus ULSKI, kurio yra išlikęs ir nekrologas (Lith. 65, pag. 185). Štai ištrauka iš šio nekrologo:

„In Palatinatu Polocensi Albae Russiae e nobilibus parentibus C. Iosephus Ulski in lucem prodit 18 Martii A^o 1706. In teneriori aetate applicatus ad studium literarum et artis Musicae, in convictu Polocensis Collegii habitando minores percurrit scholas, tandem instinctu Spiritus Sancti ad Societatem vocatus. [...] In Słonimensi Residentia aedituum et Praefectum Musicorum agendo nitorem singulariter Domus Dei conservabat. [...] Feria 4 Sancto Suo Patrono consecrata transactus est vitam, Anno 1750, die 11 Martii, Annorum aetatis 44, Societatis 24“ [Mirė Nesvyžiaus terciato namuose].

C. J. Ulski viename kataloge žymimas „Ruthenus“. Į ordiną įstojo 1726 metais. Baigęs noviceatą, vienerius metus darbavosi Slanimo rezidencijoje (1728–1729), ilgą laiką Vilniaus Profesų namuose (1729–1748), po to Žadiškių kolegijoje (1748–1749) ir pagaliau Nesvyžiaus terciato namuose (1749 – iki mirties). Daugiau žinių apie jo muzikinę veiklą nėra. Tačiau iš nekrologo matyti, kur buvo mokomasi muzikos – kaip tik tokiose „muzikų“ bursose.

Pagaliau radau sau pažymėtą vieną vietą iš Vilniuje esančio „Diarium“ 1710–1723 m. originalo: [psl. 179: 1719 m. rugsėjo 7 d.]

„7 [...] Vesperas cecinit P. Minister. Quia Musica Collegii ad instantiam Ill.mi Episcopi Vilmensis ivit Trokos, nostri, qui callebant Musicam, in defectu Musices, in Choro tempore istius solemnitatis in Vesperis et Sacro Communionis et Sacro Cantato cecinerunt in Choro et luserunt in instrumentis.“

Taigi, Akademijos choras ir orkestras buvo tokie pajėgūs, kad vyskupas nerado nieko geresnio, kaip juos kviesti į Trakus, kur turbūt su didelėmis iškilmėmis buvo minimos stebuklingojo paveiklo vainikavimo metinės. Kadangi ir Šv. Jono bažnyčioje buvo švenčiama Marijos Gimimo šventė (IX. 8 d.), tai patys jėzuitai sudarė ir chorą, ir orkestrą. Iš to matyti, kad ir jų tarpe buvo nemaža mokančių giedoti ir groti muzikos instrumentais. Tai ir bus tie savo vaikystėje buvę „muzikai“ – prie kolegijų veikiančių neturtingųjų mokinių bendrabučių auklėtiniai.

Kai pradėjau rašyti, nė nepagalvojau, kad tiek daug medžiagos atsiras ir kad mano laiškas toks ilgas pasidarys. Bet betraukiant vieną dalykėlį po kito, susidarė nemažas pluoštas. Rašiau tiesiog, sklaidydamas visokius savo užrašus, todėl kai kur gal nebus taip aišku, kai kur tekstas išėjo subraukinėtas, pataisytas. Tačiau tikiuosi, kad vienas kitas dalykas bus Jums naudingas. Galite visa tai pavartoti, kaip Jums atrodys geriau. Jei matysite naudinga, galite paminėti, iš kur medžiaga gauta. Jei ne, nereikia ir tos pastabos; svarbu, kad ji bus paskelbta ir kitiems naudoti prieinama.

Linkiu sveikatos, geriausios sėkmės mūsų kultūrinės praeities tyrinėjime ir jos lobių kitiems atskleidime.

Jūsų

[Paulius Rabikausko parašas]

ARSI, LITH. 62, PAG. 235-245:

„DEFUNCTI COLLEGII BRUNSBURGENSIS AB ANNO 1696“

„P. Joannes Schmit [...] Anno 1696, die 22 Martii...“ [t. p., pag. 235]

[pag. 236] „Patrem Joannem post duorum mensium intervallum secutus in aeternitatem est Pater Martinus Kretzmer, Pruthenus, excellentis vir ingenii et

solidae doctrinae, quibus Provinciam hanc illustravit. Emensus Philosophiae triennium ac Theologiae quadriennium, humanioribus Literis docendis applicatus, rara felicitate plurimis earundem disciplinam instillavit. Annum saepe [pag. 237] -cularem Collegii Brunsbergensis erudita panegyri Fundatorum et Patronorum honestavit, quam cum aliis absolutae eloquentiae speciminibus non paucis publici juris fecit, cum magno eruditorum approbatione et applausu. Singularis in arte musica peritiae, quam proprio Marte consecutus fuit: ut erat Virgini Beatissimae, caelitibusque addictissimus, plurimos de illa et sanctis Tutelaribus pios hymnos et prosas ad devotum concentum notis musicis illigavit. Imo per totam Litvaniam in nostris et externorum Ecclesiis nullius frequentius audiuntur solennes Vesperae, Litaniae et Sacra cantari, quam Patris Martini rara ad pios excitandos affectus aptissima concinnata harmonia. Posnaniae, Cracoviae extra Provinciam, et in diversis suae Provinciae domiciliis Sacrum agens Ecclesiasten, et plausum semper populi meruit et virtutum concentum secundo eventu excitavit. Scholarum Praefectus rigorem Scholasticae disciplinae ad amussim observans, pietatem et virtutem in Palladia juventute egregie promovit. In idem toto conatu incubuit Praeses Congregationis Marianae, cuius sacellum eleganter intus exornavit. Ubi vero severiores disciplinas tradere coepit, tum vel maxime eminere coepit praeclara ejus in omnibus enodandis difficultatibus ingenii soliditas. Varsaviae praesertim ipse primus, fundata a zeloso Antistite Theologica facultate, eandem egregie cum commendatione Societatis apud universos Religiosos illustravit. Rarae erat praeterea et expeditae in Sacris Canonibus peritiae. Hinc tanquam oraculum a Praelatis, Praesulibus et ipsis saecularibus Principibus sua negotia in Apostolica Nuntiatura habentibus, consulabatur. Tantus et tantis talentis instructus vir Superiorum suorum semper erat reverentissimus. [Pag. 238] Post Theologiam Lauream Doctor Sacrorum Canonum creatus, ad urgentem Principis et Praesulis Varmiensis apud Superiores expostulationem, datus eidem in Theologum, totum plane Antistitis possedit animum, tam ad aulam residens, quam in Collegio Brunsbergensi. Unde sub tempus ultimi Jubilaei evocatus, eundem Antistitem exomologesi expiavit, et postulatus, plura consilia arcana suggestit; a quo redux ad Collegium coepit se in viam aeternitatis expedire, quam et post paucas hebdomadas feliciter est ingressus, optime dispositus et Sacramentis ad extremum agonem rite munitus. Lugubri mente plerique tulere viri fatum, et ipse Princeps Varmiensis accepto mortis

nuntio, sic primus se invisentem quendam ex nostris in alio negotio, dolenter compellavit: Pater, amisit vestra Provincia, Societas tota et ego magnum virum, eximium Doctorem, Patrem Martinum. Obiit anno Salutis 1696, vitae suae 64, Societatis 47. Die 19 Maii.“

ARSI, LITH. 19, F.

CATALOGUS I COLLEGII BRUNSBURGENSIS, 1693:

„19. P. Martinus Kretzmer, Pruthenus. Natus 1631, die 13 Novembris. Valetudinis infirmae. Societatem ingressus est Anno 1648, 5 Augusti. Studuit extra Societatem ad Rhetoricam inclusive. In Societate audivit Philosophiam annis 3, Theologiam 4. Docuit Grammaticam anno 1, Poësim 2, Rhetoricam 1, Philosophiam 5, Theologiam Moralem anno 1, Positivam et Controversam annis 6, Scholasticam 12, Ius Canonicum 11. Fuit Concionator annis 4, Praefectus Scholarum inferiorum 6, Superiorum annis 12, Missionarius 4. Vota 4 professus die 15 Augusti, 1668. Est Sacrae Theologiae et Iuris Canonici Doctor.“

PAULIAUS RABIKAUŠKO LAIŠKAS
VYTAUTUI POVILUI JURKŠTUI,
LLJPA, P. RB. 22, L. 43, 43A.

Roma, 1978 m. spalio 1 d.

Mielasis Istorijos Tyrinėtojai,

laiškus, kuriuos rašėte vasaros metu, gavau persiųstus į Vokietiją, kur praleidau porą mėnesių. Iš ten Jums trumpai rašiau, paminėdamas laiškų atėjimą ir drauge nebuvimą sąlygų išpildyti Jūsų pageidavimą – suteikti žinių apie muzikos istorijoje užtinkamus Lietuvos jėzuitus.

Rugsėjo 11 dieną grįžau į Romą. Pirmiausia reikėjo griebtis kitų darbų, ypačiai tvarkyti mano redaguojamo tarptautinio metraščio ARCHIVUM HISTORIAE PONTIFICIAE šių metų numerį, kuris turi pasirodyti gruodžio mėn. (apie 700 psl.!). Šiek tiek minėtus reikalus aptvarkęs, ėmiausi išpildyti Jūsų prašymą. Ką pavyko surasti, surašiau į čia pridedamus lapus. Nemanyskite, kad viską reikėjo iš naujo ieškoti. Turiu su savimi beveik visų „Trumpųjų Katalogų“

(Catalogi breves), liečiančių lietuvių jėzuitų provinciją, kopijas. Iš jų ėmiau su-
telktas žinias. Buvau specialiai archyve tiktai S. Berento „nekrologui“ nurašyti.
Tiek nekrologas, tiek katalogų duomens yra skirti vienuolijos viršininkams, ir
juos reikia skaityti kaip vienuolijos raštus. Todėl ir kai kurios pareigos teliečia
vienuolinio gyvenimo vidaus tvarką. Pvz., „Monitor“ reiškia pareigą perspėti
viršininką, jei jis ką ne taip atlieka. Panašiai ir „Pater spiritualis“ reiškia dvasios
tėvą vidaus reikalams. Naudojant „Catalogi breves“ reikia turėti prieš akis, jog jie
būdavo sudaromi mokslo metų pradžioje (rugsėjo, spalio mėn.); nors didžiausia
dauguma davinių galioja visiems mokslo metams, kai kurių pasikeitimų galėjo
įvykti jų bėgyje, – tai, be abejo, neatsispindi tuose kataloguose. „Catalogi Primi“
būdavo sudaromi mokslo metų gale; todėl jų teikiamos žinios paprastai galioja
pereitųjų metų rugsėjo–spalio mėn. Žinias iš „Cat. I“ nereikia imti visuomet taip
tiksliai, kaip ten nurodyta. Tik sulyginus daugiau tokių katalogų ir palyginus
juos su „Cat. breves“ galima prie tiesos priėti. Apie S. Berentą čia dar ne visi
„Cat. I“; stengiausi surinkti tiktai kelis paskutinius. Apie J. Brantą beveik
nėra „Cat. breves“, nes iki 1600 metų daug jų neišliko. Ką tarp kabučių rašau,
nurašau, kaip yra rankraščiuose (plg. S. Berento pavardės rašymą ir pan.).

Pridedu iš „Consuetudines Communes Prov. Lituaniae Soc. Jesu“ tuos pus-
lapius, kur užsimenama apie giedojimą. Apie pranciškoną Motiejų Lietuvį
žinių neturiu. Gal galėtų ką tuo reikalu padėti Lietuvos pranciškonų (daugiau
bernardinų) istorijos tyrinėtojas T. Viktoras GIDŽIŪNAS, kuris šiuo metu gy-
vena Brooklyne (JAV)? Pridedu ištrauką apie himnus ir šventas giesmes iš
studijos, kurią V. Gidžiūnas paskelbė (lotynų k.) žurnale ARCHIVUM FRAN-
CISCANUM HISTORICUM, 68 (1975) 298–345 ir 69 (1976) 23–106; iš to
padarytas atspaudas „De vita et apostolatu Fratrum Minorum Observantium
in Lituania saec. XV et XVI“ [tuo pačiu titulu ir straipsnis] turi savą pagina-
ciją (viso 134 psl.) ir tituliniam lape turi nuorodą „Brooklyn, N. Y., 1976“.
Studijoje užsimenama ir kitose vietose apie giedamas brevioriaus valandas ar
mišias. Gal ir ten kur bibliotekose yra tas žurnalas, iš kurio galėtumėte rasti
sau naudingų dalykų. Man neatrodė, kad ten būtų ko specialaus, kas nebūtų
plačiau žinoma ir aprašyta kitur.

Vatikano pašto ženklų (vartotų), galite suprasti, daug negaunu. Retai kas
pačioje Romoje rašo laiškus ir juos siunčia per Vatikano paštą. Nesunku, jei
reikia, susitikti; dar lengviau telefonu skambtelėti. Tačiau kelis, kurios radau
tarp kitų pašto ženklų, čia pridedu.

Daug įvykių per tuos du naujus mėnesius mano atostogavimo pasitaikė Italijoje. Grįžęs radau naują valstybės prezidentą, naują popiežių, naują savo universiteto rektorių. Su senojo rektoriaus kadencija pasibaigė ir mano vicerektorstė. Naujasis turi teisę pasiūlyti savo kandidatus; iš trijų senatas išrenka vieną. Bet tai bus tiktai lapkričio mėn. O naujasis popiežius, kuris taip greitai įsigijo didžiulį populiarumą ir tiek daug teikė vilčių, štai jau ir miręs, vos 33 dienas tebuvęs tose pareigose. Už maždaug trijų savaitių bus kitas: kas – šiandien niekas nežino.

Linkiu geriausios sėkmės darbe. Sveikinu su 50 metų amžiaus sukaktimi. Iki šiol spėjote savo reikšmingais darbais ir tyrinėjimais pasireikšti. Tebūna tai pagrindu vis platesniems, vis stambesniems darbams, veikalams!

Viso to Jums nuoširdžiai linki

P. S. Deja, neturiu sau nieko pasižymėjęs apie kokias studijas, kurios liestų Lietuvos vienuolynuose buvusį giedojimą ir, apskritai, muzikos reikalus. Tiesą saktant, nesu daug ta sritimi domėjęsis. Jei Jums dar nežinoma, būtų gal naudinga žvilgterėti į straipsnį: Karol Hławiczka, Zur Geschichte der polnischen ewangelischen Gesangbücher des 16. und 17. Jahrhunderts, in: Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie, 15 (1970) 169–191. Tame metraštyje duodama naujausioji liturgikos, giedojimo ir muzikos klausimais bibliografija (kasmet): „Literaturbericht“. Skyrelyje „Polen“ bus ir mums naudingų dalykų.

PAULIAUS RABIKAUSKO LAIŠKAS
VYTAUTUI POVILUI JURKŠTUI,
LLJPA, P. RB. 22, L. 20–22.

Roma, 1979 m. sausio 22 d.

Mielasis Muzikos istorike!

Ilgai nelaukęs atsiliepiu į Jūsų I.8 dienos laišką. Kai pageidaujate ko nors apibrėžto, nėra taip sunku išpildyti. Sunkiau, kai reikia ieškoti, nežinant, kur pasiseks surasti. Taip apie S. Berento ir Z. Liauksmينو kūrinis Romoje ir šį kartą nieko naujo neturiu. Nebuvau dar išėjęs „į medžioklę“. Mat, tam reikia specialiai išsiruošti. Gal užbaigus semestrą, bus daugiau laiko pabandyti. Į mūsų archyvą dažniau pasitaiko tai vienu, tai kitu reikalu nueiti. Todėl ir žinias iš ten lengviau galiu parūpinti. Didelę dalį „Catalogi breves“ (Lietuvos provincijos) turiu sau nusikopijavęs. Todėl tai dar lengviau.

Sekmadienio popietę sėdau ir surašiau, ką turėjau, apie Vilhelmą Buccius. Tai rasite čia pridedamuose lapuose, kur, tikiuos, nebus sunku susigaudyti. Galiu pridurti, kad prieš keletą mėnesių Odense, Danijoje, išėjo vokiečių kalba veikalas: Vello HELK, *Die Jesuiten in Dorpat, 1583–1625. Ein Vorposten der Gegenreformation in Nordosteuropa*, Odense 1977, 335 pp. Tos knygos nemačiau dar, bet esu tikras, kad ten bus plačiai aprašomas ir V. Buccius. Jei kokia biblioteka Vilniuje norėtų tą knygą įsigyti, galiu pridurti, jog ją išleido „Odense University Press“ ir ji kaštuoja 80.00 daniškų kronų.

Bevertydamas archyve tomą „Lith. 6“, užtikau žinutę, kuri ir Jus gali dominti. Štai ji:

„Catalogus Tertius Domus Professae Vilnensis Anni 1628. [...] Insuper legato quodam [summa] mille florenorum, pro quo domus est empta valde necessaria pro familiae et Musicorum templo servientium domicilio, a Domo nostra separato“ (ARSI, Lith. 6, f. 383v).

III Katalogas apibūdina aprašomos įstaigos bendrą ekonominį stovį. Iš šios žinutės matyti, kad Vilniuje prie Šv. Kazimiero bažnyčios gyvenę jėzuitai („Domus Professa“) nupirko specialius namus gyventi tarnams ir „muzikams“, kurie pasireiškia Šv. Kazimiero bažnyčioje. Aišku, jog jie buvo ne jėzuitai; tam ir reikėjo atskirų namų.

Atsiliepė ir T. Viktoras Gidžiūnas. Jis rašo: „Iki šiol aš nieko apie kompozitorių Ant. Desmet, O.M.C., ir apie XVI amž. Motiejų Lietuvį neužtikau. Lietuvos konventualų iki šiol niekas giliau nestudijavo. K. Kantako bendra istorija irgi pasiekia tik paskutinį padalinimą (1795). Archyvai išblaškyti ir jų likučiai nenagrinėti. Romoje būdamas, gavęs jų generolo ir archyvisto leidimą, pasidariau bent dokumento registro mikrofilmus, bet iki šiol neturėjau galimybės jo studijuoti ar paskelbti. Motiejaus Lietuvos XVI amž. bernardinų tarpe niekur neužtikau. Gaila, to laikotarpio Lietuvos bernardinų provincijos dokumentai žuvę. Gal kokios nuotrupos ir yra kur nors Vilniaus didžiųjų bibliotekų archyvuose. Jei tas Motiejus Lietuvis būtų bernardinas, tai V. Jurkšto atradimas būtų visai naujas ir vertingas“. – Pamini, jog tikisi šį pavasarį atvykti į Vilnių. Tačiau kol kas dar neturįs vizos. Todėl nesąs tikras dėl tos kelionės, bet tiksis. Jei ten bus, gal turėsite ir Jūs kokią galimybę jį susitikti ir šiais istoriniais klausimais išsikalbėti.

Jums prieš kelias dienas pasiunčiau savo straipsnio „Die Gründungsbulle der Universität Vilnius“ atspaudą. Tikiuosi, kad tuo tarpu būsite jį jau gavę.

Linkiu sėkmingai ir toliau darbuotis mūsų praeities lobių iš nežinios ar užmaršties į šviesą iškélime.

„P. GUILLELMUS BUCCIUS“

ŽINIOS IŠ JÉZUITŲ ARCHYVO ROMOJE

Catalogus Collegii Brunnsbergensis, 1611: „Guillelmus Buccius, Livo, annorum 25. Vires habet bonas. Ingressus Societatem A° 1604. Studuit in eadem Philosophiae annis 3. Docuit Grammaticam a° uno, Syntaxim etiam uno, Poesim item uno. Scholasticus.“ (ARSI, Lith. 6, f. 31v).

Cat. I Coll. Derpatensis, 1614: „P. Guilhelmus Buccius, Livo, annorum 29, est virium infirmarum, in Societate agit annum 12^m. Studuit Rhetoricae anno 1, Philosophiae annis tribus et lectione privata casibus conscientiae. Docuit ad Rhetoricam inclusive annis 4^r. Est Scholasticus approbatus, novit linguam Polonicam, Estonicam et Germanicam.“ (Lith. 6, f. 81r).

Cat. I Coll. Derpatensis, 1619: „5. P. Guilhelmus Buccius, Livo, annorum 34, mediocribus viribus. Ingressus in Societatem anno 1612 [sic!]. Audivit Rhetoricam anno 1, Philosophiam annis 3, casibus conscientiae privatim studuit. Docuit ab inferioribus ad Rhetoricam inclusive annis 4. Fuit Concionator annis 2, Consultor annis 2, Praefectus Seminarii et rerum spiritualium annis 2.“ (Lith. 6, f. 152v).

Cat. I Domus Professae Vilnensis, 1622: „P. Guilelmus Buccius, Livo. Annorum 37, debilis complexionis. Ante ingressum studuit Rhetoricae. Societatem ingressus anno 1600. In Societate studuit Rhetoricae et philosophiae, Casibus privatim. Docuit usque ad Rhetoricam inclusive. Nullum habet in litteris gradum. Coadiutor spiritualis formatus anno 1622, 8. Januarii.“ (Lith. 6, f. 184r).

Cat. I. Domus Probationis Vilnensis, 1625: „P. Guilhelmus Buccius, Livo, annorum 40, virium mediocrium, ingressus Societatem anno 1603. Studuit extra Societatem humanioribus, in Societate Rhetoricae anno 1, Philosophiae annis 3. Docuit in Grammatica anno 1, in Poëtica anno 1, in Rhetorica anno 1. Concionator Esthonicus Derpati annis 5, Operarius annis 3. Socius Magistri Novitiorum anno 1. Formatus Coadiutor ab annis 4.“ (Lith. 6, f. 236r).

Cat. I Domus Professae Vilmensis, 1633: „8. P. Guilielmus Buccius, Livo, annorum 48, virium mediocrium. Rhetor ingressus Societatem 1601, 8. Septembris. In Societate audivit Rhetoricam 1 anno, Philosophiam 3, Theologiam 8 mensibus. Docuit in Grammatica 1 anno, Syntaxim 1, Poësim 1, Rhetoricam 1 anno. Fuit Socius Magistri Novitiorum 2 annis, Concionator 7, Praefectus rerum spiritualium 4, Consultor cum Rectoris tum Praepositi 5 annis. Caret gradu literario. Formatus Coadiutor spiritualis 1622, 6. Januarii.“ (Lith. 8-I, f. 13v).

Cat. I Domus Professae Vilmensis, 1636: „P. Guilielmus Buccius, Livo, annorum 51, debilis. Ingressus Societatem anno 1601, die prima Septembris. Audivit in Societate Rhetoricam anno uno, Philosophiae studuit tribus. Docuit in Grammatica et Syntaxi annis duobus, in Poësi et Rhetorica similiter duobus. Fuit Concionator annis prope 8. Praefectus Seminarii annis prope tribus. Pater spiritualis et Confessarius annis sex. Minister anno uno. Est Coadiutor spiritualis formatus anno 1621 [sic!], sexta Januarii.“ (Lith. 8-I, f. 103r).

Cat. I Domus Professae Vilmensis, 1639: „15. P. Vilhelmus Buccius, Livo, annorum 55. Ingressus Societatem anno 1601 ex poësi. Rhetoricam audivit in Societate anno 1, Philosophiam 3. Docuit Grammaticam et Syntaxim annis 2, Poëticam et Rhetoricam annis 2. Fuit Concionator annis 8, Praefectus Seminarii annis 3, Pater spiritualis et Confessarius annis 6, Minister anno 1. In aula Palatini Vitepscensis ann. 3. Formatus autem anno 1627 [sic!] Januarii 6.“ (Lith. 8-I, f. 163r).

„P. Guilielmus Buccius“

Žinios iš „Catalogi breves“

1604/05 –	Coll. Nesvisiense:	„Guilhelmus Buccius, studiosus Rhetorices“	(Lith. 6, f. 2r)
1605/06 –	Coll. Vilmense:	„Guilhelmus Buccius, auditor Logicae“	(ibid. f. 3r)
1609/10 –	Coll. Pultoviense:	„Guilhelmus Buccius, praeceptor 1 ^{ae} Gramm.“	(“ f. 11v)
1610/11 –	Coll. Brunsbergen.:	„Guilelmus Buccius, Magister Humanitatis“	(“ f. 13r)
1611/12 –	“ “ :	„Guilelmus Buccius, Magister Rhetoricae“	(“ f. 15r)

1612/13 –	[katalogas išlikęs, bet jo nėra, – turbūt atsitiktinai praleistas]		
1613/14 –	Coll. Nesvisiense:	„Guilelmus Buccius, Casus audit“	(“ f. 53r)
1614/15 –	Coll. Derpatense:	„P. Gullielmus Buccius, ad missiones“	(“ f. 93r)
1615/16 –	“ “ :	„P. Gwillelmus Buccius, operarius et ad miss.“	(“ f. 100v)
1616/17 –	“ “ :	„P. Gwilhelmus Buccius, “ “ “ “	(“ f. 112r)
1617/18 –	“ “ :	„P. Gvilchelmus Buccius, Consultor, Concionator Estonicus, Pater Spiritualis“	(“ f. 116r)
1619/20 –	“ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, Consultor, Concionator Estonicus, Pr. Spiritualis, Praef. Seminar.“	(“ f. 126r)
1620/21 –	“ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, Consultor, Monitor, Concionator Esthonicus, Confessarius Domus, Praefectus Templi et Seminarii“	(“ f. 171r)
1621/22 –	“ “ :	„P. Guilelmus Buccius, Monitor, Consultor, Concionator Esthonicus, Confessarius Domus, Praefectus templi“	(“ f. 177r)
1623/24 –	Domus Prof.Vilnen.:	„P. Guilhelmus Buccius, Operarius, Consultor“	(“ f. 222v)
1625/26 –	Dom.Probat.Vilnen.:	„P. Guilhelmus Buccius, Socius Magistri Novitiorum et Confessarius veteranorum“	(“ f. 228v)
1626/27 –	Dom.Professa Viln.:	„P. Guilhelmus Buccius, operarius, nunc in castris M. D. Lituaniae“	(“ f. 251v)
1627/28 –	“ “ “ :	„P. Guilielmus Buccius, operarius“	(“ f. 257v)
1628/29 –	“ “ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, “ “	(“ f. 264v)
1629/30 –	“ “ “ :	„P. Gvilelmus Buccius, “ “	(“ f. 270v)
1630/31 –	“ “ “ :	„P. Vilhelmus Buccius, “ “	(“ f. 276v)
1631/32 –	“ “ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, “ “	(“ f. 284v)
1632/33 –	“ “ “ :	„P. Vilhelmus Buccius, Operarius et pro Missionibus“	(“ f. 290v)
1633/34 –	“ “ “ :	„P. Guilhelmus Bukcius, Operarius et pro Missionibus“	(“ f. 298r)

1634/35 -	“ “ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, Operarius et pro Missionibus“	(“ f. 302b ^v)
1636/37 -	“ “ “ :	„Guilelmus Buccius, Missionarius apud Illustrissimum Palatinum Brestensem“	(“ f. 303v)
1638/39 -	„Qui in missionibus versantur et uni certo loco affixi non sunt: Pater Guilielmus Buccius, Confessarius Ill.mi Palatini Vitepscensis. Georgius Pur, Socius“		(“ f. 316v)
1641/42 -	Resid. Vitepscensis:	„P. Guilhelmus Buccius, Superior“	(Lith. 56, f. 9v)
1642/43 -	“ “ :	„P. Guilhelmus Buccius, “ “	(ibd. f. 11r)
1643 in Septembr:	„In Missionibus: P. Guilhelmus Buccius, Apud Ill.mum Palatinum Smolenscensem. Andreas Pokiewicz, Socius“		(“ f. 23v)
1644 in Octobr.:	„Mortui Anno 1643: P. Guilhelmus Buccius, Vilnae 23 Decembris. Coadiutor spiritualis formatus“		(“ f. 30v)

Pastabos: 1) Kurie metai čia nepažymėti, tą metų katalogo archyve nėra.

2) Dar turėtų būti Cat. I 1603 ir 1642 metų; tam reikėtų man eiti dar sykį specialiai į archyvą. Taip pat gal yra ir Necrologium?

3) Į ordiną įstojimo data. Cat. I kas kartą vis kitaip nurodo. Tikroji turėtų būti 1602 metai, nes po 2 metų noviciato pradėjo studijuoti retoriką, ir, be to, turiu sau pasižymėjęs, kad 1602 m. dar buvo Vilniuje, Popiežiaus seminarija (turėtų būti „Aten. Wileńskie“ 11 tome).

4) „Operarius“ – atliekās eilinius pastoracijos darbus.

5) „Palatinus Brestensis“ – Brastos vaivada nuo 1635 Jonas Rakovskis, 1638 m. lapkričio mėn. tapo Vitebsko vaivada, mirė 1639 m. birželio mėn. Smolensko vaivada nuo 1643.II.19 buvo Jurgis Karolis Glebavičius.

T. VILHELMO BUKCIJAUS NEKROLOGAS

Archivum Romanum Societatis Iesu, Lith. 61, p. 100.

Summariola defunctorum Domus Professae Vlnensis [1643 et 1644]

Quatuor inter nos vivere desierunt, singuli sacerdotis et sociorum functi officio. Eorum primum P. Vilhelmum Buccium Livonem, 9 supra 50 annos natum et unum supra 40 in Societate versatum, quantum Haeresis laetatur obiisse,

tantum universa merito dolere potest Aestonia. Huic enim subsidii in negotio fidei pollicebatur plurimum, dum idioma eius regionis, difficile admodum et inter Societatis homines perquam rarum, sibi autem innatum, in diversa confanet [? confert] opuscula, quibus vel eius linguae amatores in notitiam, vel rudiores... [?] ad salutis pietatisque viam deducuntur. Illi vero, dum errores, quos iuvenis imbiberat, inter studia maturior eiurasset, magno caepit esse terrori, quem in dies maiorem fecerat, postquam nomen dedisset Societati, et adversariorum erudita confutatione, et plurium eius generis hominum ad fidem veram reductione [?]¹². Humaniora 4 annos humanissimus ipse tractavit, tribus supra 4 sacros ad populum habuit sermones, utrobique eo celerius comitante, quo magis eundem aversabatur, applausu auditorum; nec minus religiosa conversatione, dum in missionibus versaretur. Externorum quam domesticorum animos capiebat innata morum probitate, dum vel rerum spiritualium ageret Praefectum, vel Superiorem. Magnus semper Paupertatis et Temperantiae amator. Quidquid otii nactus erat, id in librorum lectionem, aut in confessionum audiendarum negotium conferebat. Cum interim debili semper, aut potius adversa uteretur valetudine, cuius post initam Societatem vel solius terrore, quominus ad altiora studia gradum faceret, prohibebatur, sorte tamen suae vocationis contentissimus vixit, donec post diuturnas et perquam molestas longioris morbi vexationes ad mortem componeretur. Hanc ubi vicinam ex medicorum sententia didicerat, sedato ac imperterritito non tantum animo, sed vultu etiam expectavit exceptique.

T. SIMONO BERENTO NEKROLOGAS

Archivum Romanum Societatis Iesu, Lith. 61, p. 139–140.

P. Simon Berendt, Brunsbergae in Prussia natus, aetatis anno decimo quinto Societati nomen dedit, in qua novem supra quadraginta exegit, quatuor vota professus anno 1618 28 Iulii et laurea philosophica decoratus. Vir vero apostolicus et primaevi Societatis spiritus. Docuit praeter humaniores literas facultates superiores omnes, inter quas tanto fervore inserviebat, ut ex officio

---

¹² *hic videtur aliquod verbum deesse*

ad id adscriptus [?] videri posset. Musici artificii erat peritissimus, ediditque typis Brunsbergensibus nonnulla opera, praecipue vero Litanias de Sanctissimo Nomine IESUS et Beatissima Virgine Lauretanus, eo plausu vulgatas, ut Romae etiam in Vaticano decantari fuerint solitae. A scholis absolutus negotium animarum indefesso labore promovit, tum domi, quam foris, potissimum in missionibus tam ruralibus, quam aulicis, in quibus annis sedecim cum laude semper est versatus visusque est DEUS promptissimam eius sedulitatem miro eventu confirmare. Erat quidam, qui sceleribus gravibus obstrictus de exomologesi facienda, quam conscientia reformidabat, secum luctabatur. Is nocte quadam per somnium visus est sibi in templo considerare [?] videreque personam gravem, nigro habitu indutam, ingredientem audireque vocem admonentem eam personam esse, quae ipsum a peccatis expediret tranquilumque redderet. Somno eventus respondit. Postridie enim P. Simonem templo se inferentem aspexit agnovitque personam esse, quae sibi per somnium oblata fuerit, accedensque conscientiam detexit et expiavit. Eadem in labore constantia miraque mentis sinceritas candorque morum Principibus ita carum fecit, ut de eo sibi adsciscendo concertarent. Hinc imprimis Illustrissimus Princeps Albertus Radivils [sic], M. D. L. Cancellarius¹³, dein ab ipso assumptum Serenissimus Princeps Alexander, Serenissimi Sigismundi III, Poloniae Regis filius¹⁴, ab obsequiis spiritualibus ad suam mortem habuit. Seminario Pontificio praefuit annis 6, pauperum studiosorum contubernio pluribus, magno charitatis et misericordiae affectu, quibus aedificium in bello Suetico devastatum ac prope dirutum sumptibus a Perillustri D. Matthia Montano, Canonico Varmiensi, impetratis habitabile restituit, et morti proximus pecuniae, quod ex libris musicis venditis ad edenda typis alia opera collectum habuit, ex Superiorum consensu haereses dixit. Concionator fuit zelosus dixitque ad magnam semper frequentiam annis 12. Scholas direxit quinque, spiritum domesticorum 9, cui denique officio immortalis est. Vitae communis erat amantissimus, nec facile aliquid extra ordinem admittebat, multo minus appetebat, ideo a potu intra prandii et caenae tempora abstinebat omnino, adeo ut invitatus etiam quoties dignitatis alicuius hospes, potissimum e Praelatis

¹³ *Agitur de Alberto Stanislao Radvila (1595–1656), cancellario Magni Ducatus Lithuaniae ab anno 1623.*

¹⁴ *Agitur de Alexandro Carolo Vasa (1614–1634). P. Berent fuit institutor eius in arte cantandi et comitavit iuvenem principem in itinere Italico (1633–34).*

Varmiensibus, quibus apprime gratus erat, accessisset¹⁵, respondere detrectaret. Paupertatis exactus custos, cum in minimis ad eam spectantibus Superioris facultatem requireret et veste una multis annis uteretur. Tempus relaxationum communium a prandio et caena diligentissime observabat et cum domesticis agens honore omnes praeveniebat. Patientiae suae tam in vita, quam in extremo morbo praeclara dedit argumenta. Cum vice quadam a Congregatione Provinciali rediret, equi terriculamento insolito in diversa acti, currum eversum per illum ita raptarunt, ut sex ossifragia in pectore, humero et lacerto acceperit. Et cum alii solo aspectu viribus fugientibus in deliquium deficerent, ille modestis gemitibus dolorem testabatur; etiam cum renovari a peritioro chirurgo male ante ab inerte composita ossifragia¹⁶ oportuit, de nullo magis sollicitus, quam ut concionibus iterum et sacrificiis rite faciendis idoneus redderetur; quibus pro voto suo restitutus affirmare solebat vocem sibi ab hoc casu multo fortiorem obvenisse, utpote quae osse pectorali confracto viam haberet patentiore. In morbo extremo, qui fuit hydrops, non decubuit prius, quam viribus et sensibus deficientibus ab infirmario admoneretur. Et cum ope aliena, ut loca mutaret, opus haberet, ac in fratris, qui eum deferebat, humeris haereret, illachrymatus: „Ergo ne (inquit) meum saccum stercorum gestare debetis?“ In extremis ea fuit securitate conscientiae, ut mortem non tam expectare, quam provocare videretur, et quod differretur, quereretur. Hanc securitatem in devotionem erga Divam Virginem referebat, de cuius Immaculata Conceptione officium in hunc finem quotidie recitare consueverat. Mortem itaque adesse sentiens, reculis, quas de licentia Superiorum penes se habuit, abdicando se in manus Superioris resignavit, ut nudus cum nudo CHRISTO moreretur. Bis antea generali confessione expiatus, frequens erat in Viatici sumptione; ternaque animae a fratribus commendatione impetrata, ipse gratiis DEO pro perseverantia in sancta Societate actis praesentes socios ad labores in vinea Domini et amorem vocationis cohortatus inter lachrymis astantium animam DEO reddidit 16 Maii. Funus eius cum duceretur, magnus fuit Civitatis, cui fidelem navaverat operam, flentis et contingere volentis, concursus, et quod rarum, quinque Praelatorum Varmiensium praesentia.

---

¹⁵ *ms* accessisset

¹⁶ *ms* ossifragio

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Pauliaus Rabikausko laiškas Vytautui Povilui Jurkštui, [mašinėraštis], Roma, 1978, LLJPA, P. Rb. 25.
- Pauliaus Rabikausko laišakai Vytautui Povilui Jurkštui, [mašinėraštis], Roma, 1978–1985, LLJPA, P. Rb. 22.
- Vytauto Povilo Jurkšto laišakai Pauliui Rabikauskui, [mašinėraštis, rankraštis], Vilnius, 1978–1986. LLJPA, P. Rb. 22.
- Pauliaus Rabikausko laišakai San Severino Markės miestelio administracijai ir merui Adriano Vissani, [mašinėraštis], Roma, 1983, LLJPA, P. Rb. 22.
- San Severino Markės miestelio mero Adriano Vissani laiškas Pauliui Rabikauskui, [mašinėraštis], San Severino Markės, 1983, LLJPA, P. Rb. 22.
- Pauliaus Rabikausko laišakai Vytautui Povilui Jurkštui, [mašinėraštis], Roma, 1987, LLJPA, P. Rb. 26.
- Jūratės Trilupaitienės laiškas Pauliui Rabikauskui, [mašinėraštis], Vilnius, 1989, LLJPA, P. Rb. 32.
- Pauliaus Rabikausko laišakai Violetai Savickaitei ir Jūratei Trilupaitienei, [mašinėraštis], Roma, 1989. LLJPA, P. Rb. 32.
- Vytauto Povilo Jurkšto Jurkšto laišakai Pauliui Rabikauskui, [mašinėraštis], Vilnius, 1989, 1991, 1992, LLJPA, P. Rb. 25.
- Kvietimas Pauliui Rabikauskui dalyvauti Lietuvos kultūros kongrese, Vilnius, 1990, LLJPA, P. Rb. 27.
- Pauliaus Rabikausko laiškas Dainiui Trinkūnui, [mašinėraštis], Roma, 1990, LLJPA, P. Rb. 27.
- Leopoldo Digrio laiškas Šv. Kazimiero bažnyčios rektoriui, [mašinėraštis], [Vilnius], 1991, LLJPA, P. Rb. 25.
- Vytauto Povilo Jurkšto laišakai Pauliui Rabikauskui, [mašinėraštis], Vilnius, 1991, 1992, LLJPA, P. Rb. 28.
- Pauliaus Rabikausko laiškas Vytautui Povilui Jurkštui, [mašinėraštis], Roma, 1992, LLJPA, P. Rb. 28.
- JURKŠTAS VYTAUTAS POVILAS, „Kompozitorius Simonas Berentas“, *Aušra*, 1981, Nr. 2, p. 26–28.
- JURKŠTAS VYTAUTAS POVILAS, „Lietuvis istorikas iš Romos“, *Katalikų pasaulis*, 1991, Nr. 4, p. 9.
- PETRIKAITĖ JŪRATĖ, „Muzikologo Vytauto Povilo Jurkšto ir profesoriaus dr. kun. Pauliaus Rabikausko SJ susirašinėjimas mokslo klausimais“, in: *LMTA 75-metis: meno kūrybos, mokslo ir pedagogikos raida: Mokslinės konferencijos, įvykusios 2008 m. balandžio 11 d., pranešimai ir moksliniai straipsniai*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2008, p. 86–101.
- TRILUPAITIENĖ JŪRATĖ, *Jėzuitų muzikinė veikla Lietuvoje*, Vilnius: Muzika, 1995.

RECENZIJOS

